

Açık Veri Ekolojisi: "Veri Devrimi"ni Gazetecilik Perspektifinden Okumak

ASLIHAN ZİNDEREN

Öz

Bugün pek çok akademik tartışmanın merkezinde bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan dönüşümlerin bir sonucu olarak gün yüzüne çıkan; büyük veri, açık veri, açık hükümet gibi veriye ilişkin yeni anlayışlar yer almaktadır. Söz konusu tartışmaların önemi ise büyük verilerin işlenmesinin yaratacağı değerde, veriler arasında ilişki kurularak anlamlı sonuçlar çıkarılması bağlamında veri setlerinin kamu kullanımına açılması fikrinde, şeffaflık ve hesap verilebilirlik noktasında hükümetlerin de verilerini kullanıma açması gerektiği anlayışında yatmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı büyük veri, açık veri ve açık hükümet kavramlarına gazetecilik perspektifinden bakmak ve açık veri hareketlerinin gazetecilik için önemini ortaya koymaktır. Çalışmada büyük veri, açık veri ve açık hükümet kavramları tanımlanmakta, dünyada ve Türkiye'deki açık veri hareketleri ve platformlarından söz edilerek bu hareketlerin gazetecilik için yarattığı/yaratacağı değer, örnek haberler bağlamında tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Büyük Veri, Açık Veri, Açık Hükümet, Açık Veri Hareketleri, Veri Gazeteciliği

Derleme

Geliş Tarihi: 01.11.2020

Kabul Tarihi: 14.01.2021

ORCID ID: 0000-0001-6761-4160 DOI: 10.37679/trta.819385

E-mail: aslihan.cezik@atauni.edu.tr

Open Data Ecology: Reading the "Data Revolution" from a Journalism Perspective

ASLIHAN ZİNDEREN

Abstract

As a result of the transformation in information communication technologies, at the center of many academic discussions today; there are new insights into data such as big data, open data, and open government. The importance of these discussions lies in the value arising from processing the big data, in the idea that data sets should be made available to the public in the context of obtaining meaningful results by correlating data, and in the understanding that governments should also make their data available at the point of transparency and accountability. In this direction, the aim of the study is to look at the concepts of big data, open data, and open government from a journalistic perspective and to reveal the importance of open data movements for journalism. In this study, concepts of big data, open data, and open government are defined, the open data movements in the world and in Turkey, and the significance these movements have made and will make in terms of journalism are discussed in the context of news examples.

Keywords: Big Data, Open Data, Open Government, Open Data Transactions, Data Journalism

Composition

Received: 01.11.2020

Accepted: 14.01.2021

ORCID ID: 0000-0001-6761-4160 DOI: 10.37679/trta.819385

E-mail: aslihan.cezik@atauni.edu.tr

1. Giriş

Bilgi iletişim teknolojileri enformasyonu dijital olarak ürettiğimiz ve tükettiğimiz bir ekosistem yaratmıştır. Günlük rutininin olağan bir parçası hâline gelen bu ekosistem, dijital ortamda yapıp ettiklerimizin veri parçaları olarak devamlı kaydedildiği bir ortama işaret etmektedir. Bu bağlamda dijital teknolojiler ile birlikte giderek artan veri miktarı, bu verileri analiz edebilecek yeni yazılımların mevcut olması, verilerin çok yönlü analizleri sonucu ortaya çıkarılabilecek yeni içgörüler "büyük veri devrimi"ni pek çok tartışmanın merkezine oturtmuştur.

Büyük veri tartışmaları farklı alanlarda, farklı düzlemlerde ele alınmaktadır. Literatüre bakıldığında büyük veri üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda; büyük verinin ne olduğu, ne işe yarayacağı ve farklı alanlarda kullanılabilirliği üzerine odaklanıldığı (Doğan ve Arslantekin, 2016; Bozkurt, 2016; Aslan ve Özerhan, 2017; Aktan, 2018; Davenport vd. 2012; Klein vd. 2013; Chen vd. 2014; Dai vd. 2020; Cui vd. 2020) görülmektedir. Ayrıca birçok çalışma büyük veriye eleştirel bir tutumla yaklaşarak büyük veriyi etik boyutta tartışmaktadır (Işıklı, 2014; Richards ve King, 2014; Fuller, 2017; Richterich, 2018; Chen ve Quan-Haase, 2020). Büyük veri çalışmaları gazetecilik perspektifinden daha çok gazeteciliğin dönüşümü, büyük verilerin gazetecilikte nasıl kullanılacağı ve veri gazeteciliği çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (Doğu, 2015; Narin vd. 2017; Erkmen, 2018; Fairfield ve Steint, 2014; Lewis ve Westlund, 2015; Hammond, 2017). Bununla birlikte yabancı literatürde açık veri ve gazetecilik ilişkisi bağlamında birçok çalışmaya rastlansa da (Kitchin, 2014; Baack, 2015; Radchenko ve Sakoyan, 2016) bu alana dönük çalışmaların Türkçe literatürde kısıtlı olduğu görülmektedir.

Bugün dijital teknolojilerin etkisi ile köklü dönüşümler yaşayan haber odaları, büyük verinin habercilik açısından nasıl kullanılacağı üzerine eğilmektedir. Mayer-Schönberger ve Cukier (2013: 20), "Tıpkı internetin bilgisayarlara iletişim ekleyerek dünyayı kökten değiştirdiği gibi, büyük veri de daha önce hiç sahip olmadığı nicel bir boyut kazandırarak hayatın temel yönlerini değiştirecek." demektedir. Bu değişimin önemli derecede başladığı alanlardan biri gazeteciliktir. Her ne kadar gazeteciler, verileri haberlerinde yüzyıllardır kullanıyor olsa da "büyük veri devrimi" ve buna bağlı olarak önem kazanan açık veri ile açık hükümet anlayışı, habercilik ve veri ilişkisini dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, gazetecilerin haber hikâyelerini verilerle desteklediği bir dönemden, haber hikâyelerini büyük veri yığınları içerisinde buldukları bir döneme geçişi ifade etmektedir. Bu durum, veri gazeteciliğini dijital çağın önemli bir gazetecilik pratiği olarak gündeme getirirken açık veri, açık hükümet ve açık kaynaklı yazılım hareketlerini gazetecilik için oldukça önemli kılmaktadır.

Çalışma "veri devrimi"ne odaklanarak ona gazetecilik perspektifinden bakmaktadır. Bu doğrultuda "büyük veri devrimi", büyük veri, açık veri, açık hükûmet ve açık kaynaklı yazılım çalışma kapsamında tanımlanmaktadır. Ayrıca bugün birçok kurum ve hükûmet tarafından desteklenen ve dijital çağın önemli hareketlerinden olan açık veri ve açık hükûmete ilişkin hareketler hem Türkiye'de hem de dünyadaki gelişmeler doğrultusunda açıklanmaktadır. Bu anlamda çalışmada açık veri ekolojisi haritalandırılmaktadır. Diğer taraftan büyük veri, açık veri, açık hükûmet ve açık kaynaklı yazılım gazetecilik çerçevesinde tartışılmaktadır. Çalışmada veri gazeteciliği açıklanırken bu gazetecilik anlayışı ile üretilmiş haberler, açık veri kullanımı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla çalışmada, "Veri devrimi ne demektir?", "Büyük veri, açık veri, açık hükûmet nedir?", "Bu veri anlayışlarının gazetecilik için önemi nedir?", "Dünyada ve Türkiye'de açık veri hareketleri nasıldır?", "Açık veriler haberlerde nasıl kullanılmaktadır?", "Açık verilerin haberde kullanımı haberciliğe nasıl bir değer katmaktadır?" gibi soruların yanıtları aranmaktadır.

2. "Veri Devrimi" Bağlamında Büyük Veriyi Anlamak

Bilgi teknolojileri özellikle de internet; bilgiyi üretme, yayınlama ve iletme şeklini değiştirmektedir. Bugün bilgi, büyük oranda dijital formatlarda üretilmekte ve çevrim içi ortamda tüketilmektedir (Garcia-Penalvo vd. 2010). Bu bağlamda Kitchin (2014: XV) evlerde, iş yerlerinde ve kamusal alanlarda rastladığımız çok sayıda dijital cihaz ve bulut bilişim, sosyal medya, nesnelerin interneti gibi son bilgi ve iletişim teknolojileri dalgasına dayanan bir "veri devrimi" gerçekleştiğinden söz etmektedir. Yaşamımızın bir parçası hâline gelen teknolojiler, günlük yaşamımızda yapıp ettiklerimizi (iş, seyahat, tüketim, iletişim, eğlence vb.) veri parçaları olarak yakalamakta ve kaydetmektedir. Bu teknolojiler; verinin üretimini, dolaşımını ve veriye bakış açısını yeniden yapılandırmaktadır. Bugün kolayca birleştirilen, paylaşılan, bilgi iletişim ağları arasında dağıtılan büyük miktarda dijital veri üretilmektedir. Ayrıca veri bolluğu ile baş etmek için tasarlanmış yeni nesil veri analitiği bulunmaktadır (Kitchin, 2014: XVII). Daha öz bir ifadeyle "veri devrimi" bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan dönüşümleri, giderek artan veri miktarını ve bu verileri işleyecek yeni yazılımların ortaya çıkışını anlatmaktadır. "Veri devrimi" çoğu zaman "büyük veri devrimi" olarak isimlendirilmektedir.

Büyük veriyi tanımlamak ona nereden ve hangi açıdan baktığımızla doğrudan ilintilidir. Büyük veriyi geleneksel veri tabanı sistemlerinin veri işleme kapasitesini aşan veriler (Dumbill, 2012: 3) olarak tanımladığımızda verinin hacimce büyüklüğünü vurgularken; dijital kırıntılar, büyük veri kapasiteleri ve büyük veri top-

luluklarının eş zamanlı olarak ortaya çıkmasıyla oluşan bir ekosistem (Bhargava vd. 2015: 2) şeklinde tanımladığımızda büyük verinin nasıl ortaya çıktığına değiniriz. Bununla birlikte Mayer-Schönberger ve Cukier'ın tanımı, büyük verinin neden birçok farklı alanda önemsenip tartışıldığına bir göstergesi niteliğindedir. Mayer-Schönberger ve Cukier (2013: 14), büyük veriyi, “Yeni içgörüler çıkarmak ya da yeni değer biçimleri yaratmak amacıyla piyasaları, organizasyonları, vatandaşlar ile hükümetler arasındaki ilişkileri ve daha fazlasını değiştiren biçimlerde, insanın daha küçük ölçekte yapılamayacak ama büyük bir ölçekte yapabildiği şeyleri ifade eder.” biçiminde tanımlamaktadır. Bu anlamda Lokke (2018: 61), büyük verinin işlenmesinin değerinin ne kadar verinin depolandığında değil, bilgi elde etme, insan davranış ve kalıplarını öngörebilme kapasitesinde yattığını vurgulamaktadır.

Bugün "büyük veri devrimi"nden söz edilmesinde ve büyük verinin önemli tartışma konularından biri hâline gelmesinde veri depolama, saklama ve analiz yöntemlerinin ucuzluğu, kolaylığı ve çeşitliliği etkili olmuştur. “Eskiden yalnızca operasyonel veri tabanlarının kullanılması yeterli olurken şimdi ise bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda, veri ambarlarında toplanan bütün veri işlenip analiz edilebilir hâle gelmiştir.” (Doğan ve Arslantekin, 2016). Dolayısıyla büyük veri, aynı zamanda çok sayıda verinin saklanması ve analizi için gerekli olan teknolojiyi de kapsamaktadır.

Büyük veri, üç anahtar kelime ile açıklanmaktadır. Bunlar: hacim, hız ve çeşitliliktir (McAfee ve Brynjolfsson, 2012). Eğer büyük veri, dijital ortamda bıraktığımız izlerin bir toplamıysa hacim, dijital ortamda yapıp ettiklerimizle her saniye artan veriyi ifade etmektedir. Dolayısıyla verinin hacmi, verinin büyüklüğünü ve boyutunu anlatmaktadır (Doğan ve Arslantekin, 2016). Birçok uygulama için veri oluşturma hızı, hacimden daha önemlidir. Gerçek zamanlı veya neredeyse gerçek zamanlı bilgiler bir şirketin rakiplerinden çok daha atik olmasını sağlayabilmektedir (McAfee ve Brynjolfsson, 2012). Bu anlamda hız, verinin işlenme hızını vurgulamaktadır.

Büyük veri; sosyal ağlarda yayınlanan mesajlar, güncellemeler ve resimler biçimini almaktadır. Sensörlerden okumalar, telefonlardan alınan GPS sinyalleri ve daha fazlası büyük veriyi oluşturmaktadır. En önemli büyük veri kaynaklarının çoğu ise nispeten yenidir. Örneğin; Facebook (2004) ve Twitter (2006) gibi sosyal ağlardan alınan büyük miktarda bilgi, yalnızca ağların kendileri kadar eskidir (McAfee ve Brynjolfsson, 2012). Bu bağlamda çeşitlilik, farklı veri türlerini anlatmaktadır.

ABD teknoloji şirketi SAS Enstitüsü büyük veriyi açıklayan üç anahtar kavrama

değişkenlik ve karmaşıklık dâhil etmiştir. Değişkenlik, büyük miktardaki verinin belirli olay ve zamansal süreçte farklı şekillerde ele alınması gerektiğini anlatmaktadır. Karmaşıklık ise komplike yapıları işleme kapasitesini ve veriler arasındaki ilişkiyi kavrayabilmeyi vurgulamaktadır (Lokke, 2018: 60). Verilerin işlenmesinin yaratacağı maksimum fayda değişkenlik ve karmaşıklık çerçevesinde görülebilmektedir. Veriler arasında anlamlı keşim noktalarını bulmak, verilerin zamana ve duruma göre nasıl ele alınması gerektiğini bilmek o zamana kadar gizli kalmış pek çok bilginin ortaya çıkarılmasını sağlama noktasında oldukça önemlidir. Büyük verinin daha iyi anlaşılabilmesi için büyük veri ile küçük verinin karşılaştırıldı-ğı tabloya bakılabilir (Abreu ve Acker, 2013: 551).

Tablo 1. Büyük Veri ve Küçük Veri Karşılaştırması

Küçük Veri (Small Data)	Büyük Veri (Big Data)
Bir amaca yönelik toplanan veriler	Platformlar arasında veya çeşitli ortamlarda işlem yapılırken toplanan veriler
Veri toplamak yereldir. Bireyler veya takımlar tarafından toplanır.	Veriler otomatik olarak veri çekme araçları ile toplanır.
Veriler belirli kurallar ve standartlara bağlı kalınarak toplanır.	Veri toplamak belirli standartlara bağlı değildir. Ortam, platforma ve kullanım şartlarına göre farklılık gösterir.
Veri seti, araştırma arşivinin bir parçasıdır. Kamuya açıktır.	Veri seti özeldir. Erişim kısıtlıdır.
Veri toplamada titizlik ve etik için kurumsal, profesyonel ve disiplin standartları gereklidir.	Veri toplarken etik kurallar, titizlik ve kalite eksiktir.
Profesyonel ve eğitimli insan emeği önemlidir.	Profesyonel olmayan insan emeği vardır.
Kişilerin onayı alınır.	Kişilerin onayladığı varsayılır.

Tablo 1'e göre büyük veri pekçok etik sorunu beraberinde getirmektedir. Her geçen gün artarak devam eden büyük veri çalışmalarında deneklerin mahremiyetini korumak, onay almak, toplanan herhangi bir verinin gizliliğini korumak ve ortaya çıkabilecek zararı en aza indirmek gibi araştırma etiğinin temel ilkelerinin çoğunun araştırmaçıların metodolojik protokollerinde eksik olduğu görülmektedir (Zimmer, 2018: 2). Bu bağlamda büyük veri çalışmaları bir yandan piyasaların ve çeşitli iktidar gruplarının çıkarları ekseninde genişlemekte ve kişisel verilerin korunması, mahremiyet, gizlilik gibi açılardan önemli ölçüde etik ihlallere yol açmaktadır. Diğer yandan durmaksızın artan veri miktarı ve bu verilerin işlenmesi-

nin yaratacağı değer, büyük veri kavramını birçok alanda önemli kılmaktadır. SAS Enstitüsünün sitesinde yer alan şu ifade bunun göstergesi niteliğindedir:

“Yaşamı tehdit eden hastalıkları önlemekten nesli tükenmekte olan türleri korumaya ve doğal afetlerden sonra yeniden inşa etmeye kadar dünyanın dört bir yanındaki kuruluşlar bir fark yaratmak için verileri kullanıyor. Verileri sosyal fayda için uygulamak, küresel sorunları ele almanın yeni ve yaratıcı yollarını ortaya çıkardı (sas.com, 2020).

Savaş, hastalık, sağlık, siyaset, hukuk, göç ve küresel ısınma gibi dünya açısından büyük önem arz eden olaylar ve bu olayların saklı kalmış pek çok yönü, büyük verilerin işlenmesi ile ortaya konulabilmekte, yeni değer biçimleri ve içgörüler çıkarılabilmektedir. Bugün bunu Covid-19 küresel salgınında görmek mümkündür. İçinde bulunduğumuz dönemde salgının önlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınabilmesi noktasında büyük veriler üzerinden çok yönlü analizler gerçekleştirilmektedir. Bu analizler hastalığa, hastalığın yayılma hızına ve yönüne dair pek çok kritik bilginin ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. Veri çalışmalarının hız kazandığı bu dönemde büyük verinin işlenmesinin yaratacağı değer bir kez daha görülmekte ancak beraberinde etik problemler de ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede büyük veri çalışmaları, potansiyel etik ihlallerin engellenebilmesi noktasında hassasiyetle gerçekleştirilmelidir.

3. Açık Veri Ekolojisi

Bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan dönüşümler toplumun tüm aktörlerini dijital ortamın bir parçası hâline getirmiştir. Yeni teknolojik araçların kullanım kolaylığı, ucuzluğu ve çeşitliliği, e-devlet gibi dijital tabanlı uygulamalar ve bu uygulamaların kişiye hem ekonomik hem zamansal tasarruf sağlaması, eğlenmek, haberdar olmak veya sadece sanal ortamda varlık bulmak amacıyla hemen hemen herkesin dâhil olduğu sosyal medya platformları, dijital oyunlar, dijital tabanlı hizmetler gibi daha pek çok yenilik veri miktarında devasa bir artışa neden olmuştur. Nitekim bu artış durmaksızın devam etmektedir. Veri artışı ve bu verilerin işlenmesinin yaratacağı fayda "açıklık" kavramını pek çok tartışmanın odak noktası hâline getirmiştir. Bugün büyük veri ve açık veri, yalnızca verileri tanımlamanın bir yolu değil, aynı zamanda destek toplamak, yayılmalarını ve benimsenmelerini sağlamak için kullanılan güçlü memler hâline gelmiştir (Kitchin, 2014: XVI). Dolayısıyla hem büyük veri hem de açık veri yeni bir anlayışın habercisidir.

Açıklık; enformasyonun, bilginin, verinin ve hatta teknolojinin kısıtlama olmaksızın herkes tarafından ulaşılabilir ve kullanılabilir olması anlayışına dayanmaktadır. Diğer bir deyişle açıklık; insanların herhangi bir yasal, teknolojik veya sosyal kısıtlama olmaksızın kullanmakta, yeniden kullanmakta ve yeniden dağıtmakta özgür

olduğu herhangi bir içerik, bilgi veya veriyi ifade etmektedir (okfn.org, 2020). Bu çerçevede açık veri; herkes tarafından serbestçe kullanılabilen, yeniden kullanılabilen ve yeniden dağıtılabilen veriler olarak tanımlanmaktadır. Kullanılabilirlik ve erişim, yeniden kullanım ve yeniden dağıtım ile evrensel katılım açık verinin ön koşullarıdır (opendatahandbook.org, 2020). Bu koşulların sağlanmadığı durumda açıklık kavramından söz edilememektedir. Ayrıca verinin kullanımında atf ilkesi geçerliliğini korumaktadır.

Kullanılabilirlik; verilerin üzerinde işlem ve değişiklik yapmaya uygun olması, erişim ise verilerin tamamının mevcut olması, kabul edilebilir bir yeniden üretim maliyetinden daha fazla bir ücret gerektirmemesi ve öncelikli olarak internet üzerinden indirilebilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca açık veriden söz edilebilmesi için veriler, yeniden kullanıma ve yeniden dağıtıma izin veren koşullar altında sağlanmalıdır. Evrensel katılım ise herhangi bir iş koluna ya da kişi veya gruba karşı ayrımcılık içermemesi, belirli amaçlarla kullanım kısıtlamalarına gidilmemesi dolayısıyla veriyi herkesin kullanabilmesi ve paylaşabilmesini ifade etmektedir (okfn.org, 2020). Bu bağlamda açık veri ekolojisinde dört arketipal sürdürülebilir değer üretme mekanizması bulunduğu söylenebilmektedir. Bunlar: bilgi şeffaflığı, kolektif etki, veriye dayalı verimlilik ve veriye dayalı yeniliktir (Jiang vd. 2019). Bu dört değer, açık veri anlayışının benimsenmesi ve yayılması noktasında oldukça önemlidir.

Açık veri, açık bilginin temelini oluşturmakta dolayısıyla veri-enformasyon-bilgi hiyerarşisi piramidinin alt basamağında açık veri üst basamağında ise açık bilgi bulunmaktadır (Andriessen vd. 2017). Açık verinin açık bilgiye dönüşümünün anlaşılması noktasında "Veri Değer Zinciri" oldukça işlevseldir. Veri değer zinciri; toplama, yayınlama, kavrama ve etki olmak üzere dört ana aşamadan oluşmaktadır. Bu dört aşama ayrıca tanımlama, toplama, işleme, analiz etme, açığa çıkarma, yayma, bağlantı kurma, teşvik etme, etkileme, kullanma, değiştirme ve yeniden kullanma olmak üzere on iki adıma ayrılmaktadır. Ayrıca süreç boyunca değer zincirinin bir ucundan diğerine geri bildirim olmalıdır (opendatawatch, 2020).

Açıklık anlayışı temelde verinin, enformasyonun ve bilginin açılması ile ilgili olmakla birlikte hükümetlerin de verilerini kamu kullanımına ve denetimine açması gerektiği fikri açık hükümet anlayışını teşvik etmektedir. Açık hükümet anlayışı; kamuya açık veriler sunarak şeffaflık, hesap verebilirlik ve değer yaratmaya dayanan bir felsefe ve giderek önem kazanan bir dizi politika olarak tanımlanmaktadır (Ubaldi, 2013). Dolayısıyla açık veri hareketleri ve politikaları yalnızca verilerin kullanıma açılmasını değil aynı zamanda hükümetler ve vatandaşlar arasındaki şeffaflığın sağlanması ve bu anlamda daha demokratik bir toplumsal yapının inşasını da içermektedir.

Hükûmetler, şirketler ve kurumlar tarafından kamusal kullanıma ve paylaşımına açılacak verilerin işlenmesi yine açık teknolojilerle mümkün olmaktadır. Veriyi toplamak, temizlemek, analiz etmek, görselleştirmek ve yayınlamak gibi birçok süreç, açık kaynaklı teknolojilerle gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla bugün açıklık anlayışının bu denli gelişip yaygınlaşmasında açık kaynaklı yazılımlar büyük öneme sahiptir.

Açık veri hareketleri, veriler arasında anlamlı ilişkiler kurarak toplumsal açıdan önemli çıktılar oluşturma noktasında destek bulsa da mahremiyet, gözetim, kişisel verilerin korunması ve ortaya çıkan birtakım etik sorunlar nedeniyle eleştirilmektedir. Örneğin sosyal ağlar, elektronik postalar, sağlık hizmetleri, Google gibi çeşitli arama motorları ve benzeri platformlar açık veri özelliği çerçevesinde etik açıdan son derece sorunlu olabilecek bir yapıyı ortaya koymaktadır (Zwitter, 2014). Günümüzde özellikle dijital verilerin birleştirilmesi, paylaşımı ve dolaşımı giderek kolaylaşmakta, bu durum veri konusundaki etik ihlaller üzerine endişeleri daha da artırmaktadır (Kitchin, 2014: 15). Ayrıca açık hükûmet anlayışı doğrultusunda bazı hükûmetler verilerini kullanıma açarken bir yandan da devlet güvenliği çerçevesinde hükûmet verilerinin kullanıma açılması yönündeki talepler geri çevrilmektedir. Her ne kadar etik problemler mevcut olsa da açık veri dalgası hızla yayılmakta ve her geçen gün daha fazla veri kullanıma açılmakta, açık hükûmet hareketi daha fazla destek toplamakta, açık kaynaklı yazılımların sayısı artmaktadır.

4. Dünyada ve Türkiye’de Açık Veri Hareketleri ve Platformları

Açık veri hareketleri, verilerin oluşturulması ve kullanımına dayanan açık kaynak kültürü uygulamalarını temel almaktadır. Bu hareket demokrasi ve katılım gibi kavramlar üzerinden açıklanmakta; tarım, çevre, insani yardımlar, bilim ve gazetecilik gibi farklı alanlarda ve bu alanlarla ilişkili yerel ve küresel ölçekli birçok sorunun çözümünde büyük önem taşımaktadır.

Açık veri hareketlerinin açık kaynak katılım modeli; daha açık, esnek, şeffaf ve hesap verilebilir demokratik bir yapının inşasına işaret etmektedir. Ham verilerin paylaşımına dayalı bu şeffaflık, halkın siyasi karar alma süreçlerine katılımının önünü açmaktadır. Dolayısıyla bu noktada açıklık, gönüllü katılımı ve esnek yapısal bir dönüşümü de beraberinde getirmektedir (Baack, 2015).

Dünyada açık hükûmet politikaları doğrultusunda Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca (UNGA) ‘Uluslararası Açık Veri Beyannamesi’ adı altında ortaya konulan ilkeler giderek daha çok ülke tarafından uygulamaya alınmaktadır. Açık veri politikalarına dönük eylemler; Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Paris İklim Anlaşması ve G20 Yolsuzlukla Mücadele Veri Prensipleri gibi alanlardaki taahhüt ve hedeflerin kilidini oluşturmaktadır (IOCD, 2016). Kültür, bilim, finans, istatistikler, hava

durumu ve çevre gibi birçok potansiyel kullanımları ve uygulamaları olan "açık/açıklık" kavramının (okfn.org, 2020), dünyada yayılımını ve gelişimi üstlenen birçok kurum bulunmaktadır. Open Knowledge Foundation (OKFN) ve School of Data, açık veri okuryazarlığı konusunda çalışmalar yürüten iki önemli örgütlenme olarak karşımıza çıkmaktadır (Dağ, 2014).

Açık veri hareketlerinin temelinde, ham verilerin herkes tarafından ulaşılabilir ve yorumlanabilir olması yatısa da bunun zaman ve uzmanlık gerektirebileceği önemli bir faktör olarak görülmektedir (Baack, 2015). Bu noktada açık verilerin sunulması, tasnif edilmesi ile açık veri politikalarının yaygınlaşmasını temel alan yerel ve küresel birçok hareket ve platform ortaya çıkmakta, bu platformların önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Dolayısıyla açık verilerin yayımlandığı platformlar; açık devlet politikaları kapsamında açık devlet verileri, STK ve diğer özel kuruluşların paylaştığı açık veriler ve bu iki platformdaki verilerin derlenerek toplumun tüm kesimlerinin kullanımına sunulduğu veriler olmak üzere üç kategoride ele alınabilmektedir.

Açıklık konusunda ciddi çalışmalar yürüten sivil toplum ağlarının toplumsal fayda odaklı girişimleri önemli sonuçlar doğurmaktadır. Yapılan çalışmalar hükümetleri daha şeffaf olmaya ve açık veri politikalarına yönelik adım atmaya zorlamaktadır. Bu doğrultuda dünyada her geçen gün önemi daha da artan açık veri politikaları; kişisel verilerin gizliliği, ulusal güvenlik, ticari sınırlar gibi hususlar gözetilerek anonim kamu verilerinin tüm paydaşlara açılmasına (Koç ve Şık, 2018) ilişkin gelişmeleri de beraberinde getirmektedir.

Açık veri politikalarının önemli bir getirisi olan, gerek yerel gerekse küresel ölçekli resmî verilerin açıklığını temel alan açık devlet yapısının birçok örneği bulunmaktadır. Çeşitli alanlardaki verilerin kamuya sunulmasına ilişkin girişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan, dünyanın gelişmiş pek çok ülkesinde ulusal ölçekli resmî verilerin paylaşıldığı platformlardan olan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki "data.gov" ve İngiltere'deki "data.gov.uk", kamu verilerinin web ortamında paylaşımını temel alan resmî açık veri platformlarının önemli örnekleri arasında gösterilmektedir.

Açık veri konusunda Türkiye, 20 Eylül 2011 tarihi itibarıyla Açık Yönetim Ortaklığı Bildirisini kabul etmiştir. Ancak eylem plan takvimi doğrultusunda "http://www.saydamlik.gov.tr, www.harcama.gov.tr ve www.duzenleme.gov.tr" gibi siteler hayata geçirilememiştir (Dağ, 2017). Taahhütler ile ilgili yeterli bir ilerleme olmaması gerekçesiyle 2016 yılında üyeliği pasif konuma alınan Türkiye (opengovpartnership, 2016), 2017 yılında üyelikten çıkarılmıştır (opengovpartnership, 2017). Türkiye'nin "gov.data.de, data.gov.ph, zimbabwe.opendataforafrica.org,

iranopendata.org/en, data.gov.tw, data.gov.au" gibi makinelerce okunabilir verilerin sunulduğu "data.gov" tabanlı bir açık veri platformu bulunmamakla birlikte (Mutlusen, 2018), farklı kamu kurumlarının resmî verilerin farklı konular ve başlıklar altında paylaşılmasına dönük girişimleri söz konusudur. Bunlar arasında en önemlisi RİP (Resmî İstatistik Portalı) portalıdır. Bu portal, TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) ve programa dâhil tüm kurum ve kuruluşlarca üretilen istatistik, bilgi ve çeşitli gelişmelere ilişkin güncel paylaşımların tek bir platform üzerinden yapılmasını sağlamaktadır (resmî istatistik, 2020). RİP portalı, ulusal istatistik ve veri setlerinin belirli kriterlere dayalı olarak hazırlanması ve yayınlanmasını hedeflemektedir. Bu doğrultuda asıl amaç, her kurumun kendi elindeki her veriyi paylaşması yerine, verilerin belirli bir formatta merkezi bir platform üzerinden sunulmasıdır (dijitalakademi.gov.tr, 2020). Diğer yandan TÜİK başta olmak üzere TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu), YÖK (Yükseköğretim Kurumu), Sağlık Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı gibi farklı kamu kurumlarının açık veri ve açık arşiv platformları da bulunmaktadır.

Kamu kurumları bünyesindeki resmî girişim ve platformların dışında Türkiye’de açık veri odaklı sivil toplum örgütleri ve akademik çevrelerin önemli çalışmaları bulunmaktadır. Örneğin 2015 yılında kurulan veri açıklığı, şeffaflık ve haber alma konularına yoğunlaşan "Açık Veri ve Veri Gazeteciliği Derneği (AVVGD)", veri okuryazarlığı alanında faaliyetlerde bulunan önemli bir sivil toplum örgütü olarak kabul edilmektedir. Dernek aynı zamanda 2012 yılında Dağ Medya tarafından oluşturulan "verigazeteciligi.com" üzerinden veri ile gazetecilik pratiklerine ilişkin içerik üretiminde de bulunmaktadır (verigazeteciligi.com, 2020). Türkiye’de veri okuryazarlığı, açık veri, açık devlet, veri gazeteciliği ve veri etiği gibi konularda farkındalık temelli faaliyetler yürüten "Veri Okuryazarlığı Derneği (VOYD)" bir başka platform olarak öne çıkmaktadır (voyd.org.tr, 2020). "Veri Kaynağı" ise "Türkiye'nin Rakamları" sloganıyla Türkiye’ye ilişkin sosyoekonomik verileri kamuya açık resmî kaynaklardan derleyerek kullanıma sunan ve bu doğrultuda veri temelli tartışma ortamı yaratarak açık veriye erişim konusunda farkındalığa katkı sağlama amacı güden bir projedir (verikaynagi.com, 2020). Bu projenin yanı sıra Türkiye’nin daha demokratik ve şeffaf olmasına dönük "Doğruluk Payı" ve "Çık Veri Zirvesi" gibi proje ve çalışmalar da yürüten "İzlemedeyiz Derneği", bir yandan da veri temelli sosyal yayıncılık ve eğitim faaliyetleri yürütmektedir (izlemedeyiz.org, 2020).

Dünyada açık veri hareketleri kapsamında kategorize edilebilecek; nüfus, sağlık, turizm ve sanat gibi farklı alanlarda çeşitli açık veri seti içeren birçok ağ, platform veya açık veri kaynağından bahsetmek mümkündür. Bunlardan biri olan

"Open Knowledge Foundation", "Daha açık bir dünya" misyonu ile kişisel olmayan tüm verilerin açıklığını ve veri kullanımının herkes için erişilebilir olmasını savunmaktadır (okfn.org, 2020). Bu doğrultuda çeşitli kampanyalar ve projelerle açıklığın ve veri okuryazarlığının inşasına dönük toplulukların desteklenmesini hedeflemektedir. Bunlardan biri olan "The Global Open Data Index (GODI)", açık hükümet verilerinin yayınlandığı kapsamlı bir portal olma özelliği ile dikkat çekmektedir. Bu portal karşılaştırmalı tablolar, tartışma forumları ile yerel ve tematik perspektifler üzerinden ortaya çıkarılan içgörülere dayalı paylaşımları da içermektedir (index.okfn.org, 2020). "Open Data for Development (OD4D)", çeşitli projelerle hükümetlerin şeffaflığı, sosyal değişim, açık veri ekolojisinin evrimi ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerine dönük girişimlerde bulunmaktadır (od4d.net, 2020). Bu kapsamda ortaya çıkan ve önemli açık veri kaynaklarından biri olan "Open Data Impact Map", tüm dünyada ilgili kuruluşlarca açık devlet politikaları gereği, açık devlet verilerinin (Ekim 2020 itibarıyla 90 ülkeden 1615 kuruluş tarafından sağlanan verilerin) ücretsiz olarak erişilebilirliğini sağlayan bir veri tabanıdır (opendataimpactmap.org, 2020). Çeşitli veri kategorileri ve coğrafi bölgeler üzerinden açık veri erişimi sağlayan önemli veri tabanlarından biri de "Open Data Network"tür. Bu ağ, sadece kamu verilerine erişim sağlamak yerine katılımcıların etkileşime dayalı katkıları ile veri erişiminin daha işlevsel olmasını hedeflemektedir (opendatanetwork.com, 2020). "Dünya Bankası" kendi verilerini minimum kısıtlamalarla ücretsiz paylaşan bir başka küresel örgütlenmedir (data.worldbank.org). Dünya Bankası ayrıca "Data Bank" adıyla çeşitli kategorilerdeki verilere ve istatistiklere ilişkin bir analiz ve görselleştirme aracı da sunmaktadır.

Dünyada çeşitli resmî kurum ve sivil örgütlenmelerin dışında açık kaynak kullanımına odaklanan birçok yapı bulunmaktadır. Örneğin dünyanın en büyük müze, eğitim ve araştırma komplekslerinden biri olan "Smithsonian", 3 milyona yakın imajı ve 173 yıllık veriyi esnek telif hakları, verinin paylaşımı ve kullanımını savunan, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan "Creative Commons" lisansı ile erişime açmıştır (Holt, 2020). Dolayısıyla günümüzde Creative Commons gibi açık veri hareketi içinde değerlendirilebilecek Free Our Data, Knoema, Quandl, Open Data Soft, Wikileaks ve Wikipedia gibi genel veya spesifik alanlarda açık veri temelli birçok oluşum, web sitesi, portal veya platformdan bahsetmek mümkündür.

5. Gazetecilik Açısından "Büyük Veri Devrimi" ve Açık Veri Anlayışı

Gazeteciler, verileri haberlerinde çok uzun zamandır kullanmaktadır. Bunu görebilmek için basın tarihi ile ilgili arşivleri karıştırmak yeterlidir. Arşiv kayıtlarında birçok haber hikâyesinin verilerle desteklendiğini hatta tablo, grafik gibi veri

görselleştirme öğelerinden yararlanılarak verilerin haber hikâyelerine eklendiğini görmek mümkündür. Ancak "büyük veri devrimi" habercilik ve veri ilişkisini değiştirmektedir. Bugün "veri devrimi" ile birlikte gazeteciler haber hikâyelerini verilerle desteklemenin yanı sıra verilerden haber hikâyesi çıkarma yoluna gitmektedir. Daha açık bir ifadeyle, gazeteciler haber hikâyelerini veri yığınları içerisinde bulup çıkarmaktadır. Bu durum veri güdümlü raporlama, açık kaynak gazeteciliği, veri gazeteciliği gibi çeşitli isimlerle adlandırılan ve temel olarak veri ile gazetecilik yapmayı anlatan bir gazetecilik türünü gündeme getirmektedir. Veri gazeteciliğini diğer gazetecilik türlerinden farklı kılan şey ise geleneksel habercilik yetenekleri ile ilgi çekici bir hikâye anlatma yeteneğini şu anda mevcut olan dijital bilgi yelpazesi ve kapsamı ile birleştirdiğinizde ortaya çıkan yeni olasılıklardır (Bradshaw, 2012: 2). Bu ifade, veri gazeteciliğinin bilgisayar destekli raporlamaya dayanması ve açık kaynaklı yazılımları kullanarak çok sayıda görselleştirmeye haberlerde yer verilmesi noktasını vurgulamaktadır. Veri gazeteciliği bu bağlamda bilim ve sanat gazeteciliği olarak görülmektedir.

Veri ve gazetecilik ilişkisini "büyük veri devrimi" ve buna bağlı olarak yaygınlık kazanan açık veri, açık hükümet anlayışı ile açık kaynaklı yazılımlar bağlamında değerlendirmek gerekmektedir. İlk olarak büyük verilerin işlenmesinin yaratacağı değer, açıklık anlayışı çerçevesinde anlam kazanmaktadır. Yeni haber hikâyeleri ya da mevcut hikâye örüntülerinin saklı kalmış yönleri ancak verilerin açık ve erişilebilir olması ile gün yüzüne çıkarılabilmektedir. Bir haber hikâyesini tüm yönleri ile ele alabilmek için o hikâyeye ait veri kaynaklarının açık veri anlayışı çerçevesinde kullanıma sunulması gerekmektedir. Bu durum özellikle de farklı veri setleri arasında anlamlı ilişkiler kurarak yeni içgörüler çıkarılması noktasında oldukça önemlidir. Gözün görebildiğinin ötesinde olup bitenleri toplamak, süzmek ve görselleştirmek artan bir değere sahiptir. Tam şu anda birkaç öncü gazeteci, çevremizde olup bitenlere ve bizi nasıl etkileyebileceğine dair daha derin içgörüler oluşturmak için verilerin nasıl kullanılabileceğini göstermektedir (Lorenz, 2012:3). Bu bağlamda açık veri; çok yönlü ve derinlikli bir habercilik anlayışını da beraberinde getirmektedir.

İkincisi, açık hükümet anlayışı çerçevesinde hükümetlerin verilerini kamu kullanımına açması şeffaf, hesap verilebilir ve demokratik bir gazetecilik anlayışını desteklemektedir. Hükümetlerin verilerini kullanıma açması bir yandan mevcut otoriteler ile halk arasındaki şeffaflığın sağlanması noktasında önemli görülürken bir yandan da bu verilerin gazetecilik anlayışı çerçevesinde işlenip yayınlanması medyanın dördüncü kuvvet olduğu anlayışını yeniden canlandırma potansiyeli taşımaktadır. Bugünün tık odaklı, hıza dayalı sığ haberciliğine karşı veri haberleri,

araştırmacı gazeteciliği teşvik etmektedir. Dijital ortam yalnızca küresel bir "Kes ve yapıştır." metodolojisini ortaya çıkarmamış aynı zamanda bağımsızlık, nesnellik ve şeffaflık için çaba harcayan çeşitli gazetecilik biçimlerini de ortaya çıkarmıştır. Bu ortam yenilikçi, katılımcı, hızlı büyüyen ve aynı zamanda sürdürülebilir olan gazetecilik modelleri oluşturmuştur. Mevcut dijital çerçevede veri gazeteciliği, bilgisayar destekli raporlama, hassas gazetecilik ve hesaplamalı gazetecilik gibi gazetecilik anlayışları, internet öncesi köklerinden uzaklaşan gazetecilik için umut verici görülmektedir (Martinisi, 2013: 58-59).

Üçüncüsü habercilik anlayışı çerçevesinde verilerin toplanması, temizlenmesi, analiz edilmesi ve haber görselleştirmeleri çoğunlukla açık kaynaklı yazılımlar kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu yazılımların büyük çoğunluğu herkes tarafından kolayca kullanılabilir bir formdadır. Ayrıca açık kaynaklı yazılımların nasıl kullanılacağına ilişkin çevrim içi ücretsiz birçok eğitim videosu bulmak mümkündür.

Verinin gazetecilik için giderek artan bir şekilde önem kazanması, birçok haber odasının veri gazeteciliği ekibi kurması ve yoğun bir şekilde veri gazeteciliği faaliyeti yürütüyor olmasında görülebilmektedir. Veriye dayalı haberler aylarca süren yoğun bir ekip çalışması ile yapılmaktadır. Bugün veri gazeteciliği süreci ile elde edilmiş çok sayıda habere ulaşmak mümkündür. Bu haberlerin büyük çoğunluğu açık veriler kullanılarak yapılmakta ve toplumsal açıdan önemli çıktılar ortaya koymaktadır. Örneğin; Washington Post'un "Why Outbreaks Like Coronavirus Spread Exponentially and How to 'Flatten the Curve'" başlıklı Covid-19 yayılımına ilişkin haberi, açık verilerin kullanımının güzel bir örneğini oluşturmaktadır. Washington Post, söz konusu haberi çeşitli dillerde yayınlamıştır. Dünya genelinde dikkat çeken haber, Washington Post'un en çok okunan makalesi olmuştur (Henriksson, 2020). Haberde, hastalığın yayılma şekli ve alınabilecek önlemler görselleştirme öğeleri ile canlandırılarak geleceğe dair bir öngörü ortaya koyulmaktadır. Bu haber Johns Hopkins Üniversitesi Sistem Bilimi ve Mühendisliği Merkezi ile GitHub¹dan alınan açık veriler üzerine inşa edilmiştir. Ayrıca haberin sonunda bağlantı verilerek haberlerde kullanılan veri dosyalarına GitHub üzerinden ulaşılması sağlanmıştır.

¹GitHub, açık kaynaklı yaygın bir depolama portalıdır.

Görsel 1. Washington Post'un "Why Outbreaks Like Coronavirus Spread Exponentially and How to 'Flatten the Curve" başlıklı haberinin sonunda yer alan kaynaçça (www.washingtonpost.com, 2020).

About this story

The data for the chart at the top of this story showing the number of reported cases in the United States was collected by the Johns Hopkins University Center for Systems Science and Engineering and is available for download on GitHub. The likely number of actual cases in the U.S. is likely far higher because of problems with the coronavirus test and because many cases are so mild that those infected do not visit a doctor or hospital.

Veri ve gazetecilik ilişkisi bağlamında Veri Gazetecisi Mona Chalabi'nin The Guardian'da yayınlanan "When Will Your Parents Die? The Factors that Make the Difference in America" başlıklı haberi bir diğer örnektir. Haberin girişinde habere ilişkin verilerin, ABD Sayım Bürosu tarafından hazırlanan çalışma raporu ile 2014 Gelir ve Program Katılımı Araştırması'ndan alındığı belirtilmekte ve haber içerisinde söz konusu raporlara ulaşabilmemiz için bağlantı verilmektedir. Bununla birlikte haber Amerika'daki sosyoekonomik eşitsizlikleri görünür kılmaktadır.

The Guardian'ın "It's 34,361 And Rising: How the List Tallies Europe's Migrant Bodycount" başlıklı haberi, veri haberciliği bağlamında verilebilecek oldukça önemli bir örnektir. Haberin konusunda Avrupa'ya girmeye çalışırken hayatını kaybeden mülteciler ve göçmenler oluşturmaktadır. Ayrıca 34.361 mülteci ve göçmen ölümünün yer aldığı liste, habere PDF dosyası olarak eklenmiştir. Bu dosyada mülteci ve göçmenlerin ölüm tarihleri, isimleri, yaşları, cinsiyetleri, nereli oldukları, ölüm nedenleri ve bu bilgilerin alındığı kaynaklar yer almaktadır.

Görsel 2. The Guardian'ın "It's 34,361 And Rising: How the List Tallies Europe's Migrant Bodycount" başlıklı haberine ilişkin açık veri örnekleri (<https://www.the-guardian.com>, 2018).

List of 34,361 documented deaths of refugees and migrants due to the restrictive policies of "Fortress Europe"

Documentation by UNITED as of 5 May 2018

UnitedAgainstRefugeeDeaths.eu, info@unitedagainstanrefugeedeaths.org, Facebook UNITED Against Refugee Deaths, Twitter @UNITED_Network #AgainstRefugeeDeaths
UNITED for Inter-cultural Action, European network against nationalisation, racism, fascism and in support of migrants and refugees
Postbus 413, NL-1000 AA Amsterdam, Netherlands, tel: +31-20-6834978, fax: 31-20-6834958, info@unitedagainstanrefugeedeaths.org, www.unitedagainstanrefugeedeaths.org
The UNITED List of Deaths can be freely re-used, translated and re-distributed, provided source (www.unitedagainstanrefugeedeaths.org) is mentioned

found dead	number	name, gender, age	region of origin	cause of death	source
06/05/16	4	N.N. (1 man)	Africa	1 died off coast of Egypt (EY) after Libyan coast guard banned NGO ships from approaching; 3 missing; 114 rescued	APPHOM Libya/SankeyPost
30/04/16	2	N.N. (2 men)	unknown	bodies recovered in Gela (Italy) (aka Castelverde) (EY)	ICE11 days
30/04/16	1	N.N. (woman)	unknown	body recovered on Tapura beach (EY)	ICM Libya
30/04/16	6	N.N. (1 baby, 5 men)	unknown	bodies recovered in Zwanera (EY)	ICM Libya
30/04/16	1	N.N. (man)	Algeria	drowned trying to swim across the Kolpa River on Croatian-Slovenian border; 7 interceded by police	ICM Slovenia/ICGoverna/News
26/04/16	10	N.N. (1 man)	Africa	16 drowned in shipwreck off Cap Falcon, Oman (OZ) on way to Spain; 3 missing; 10 rescued	Protagonist/Campanario/TFI/RAIC/ICM/ICOM
26/04/16	17	N.N.	Sub-Saharan Africa	5 drowned after boat sank between Morocco and Spain near Alboran Island; 12 missing; 17 rescued	ELNero/Campanario/Salvati/EuroPress
22/04/16	11	N.N. (1 boy, 10 men)	unknown	drowned when rubber dinghy overturned in the Mediterranean Sea near Sabrafah (EY); 83 rescued	ME/ERow/ICM Libya/JapanTimes
20/04/16	1	N.N. (boy, 5 months)	France	strangled by desperate mother who hanged herself afterwards in Fricourt asylum centre (FR)	Refrain Zgig/FR/OTZ
20/04/16	1	Smear/Fakeba (woman, 19)	France	hanged, strangled her baby and hanged herself out of despair in Croix-Rouge asylum centre (FR)	Refrain Zgig/FR/OTZ
20/04/16	1	N.N. (man, 30)	unknown	electrocuted when he climbed on roof of freight train in depot outside Thessaloniki (GR)	AP/NTV Times/MaiOnline
19/04/16	2	N.N.	unknown	died in accident in Horasan (TR) when smuggler driving their truck saw control point and panicked	MurkyEWP/Press/af
14/04/16	1	N.N. (man)	unknown	died of cardiac arrest; body found near border fence in Antalya on the Spanish enclave of Ceuta (ES)	ElComercio/ElPais/ElNacion/ElVoz/ICM
13/04/16	1	N.N. (man)	unknown	died of cardiac arrest; body found near border fence in Antalya on the Spanish enclave of Ceuta (ES)	ElPais/ElNacion/ElPais/ICM/CeutaTV
10/04/16	1	N.N. (man)	unknown	drowned in the Kolpa River near Cimosini (SI) on border with Croatia	ICM Slovenia/APP
09/04/16	1	N.N. (man)	unknown	drowned in the Kolpa River near Cimosini (SI) on border with Croatia	DEL/ICOM Slovenia
02/04/16	36	N.N.	unknown	2 presumed drowned; 6 coast of Houara 20 km south of Angers (MA); 30 missing; 10 survived	TE/Comandante/ICM/ICOM
06/04/16	1	Omar "Sami" (boy, 16)	Maghreb	deliberately crushed by truck near Port of Ceuta (ES) after driver chased after refugees	El Fajro de Ceuta/Ceuta Actualidad/ICOM
06/04/16	1	N.N. (woman)	unknown	drowned, found on Jabonera beach in Tarifa, Cadiz (ES)	Diario de Cadiz/ICOM/Press/EFE

The deaths do not just occur at sea - but in detention blocks, asylum units and even town centres. Here's how the List is put together

• [Download a PDF of the List here](#)
by [Niamh McIntyre](#) and [Mark Rice-Oxley](#),
graphics by [Niko Kommenda](#) and [Pablo Gutiérrez](#)

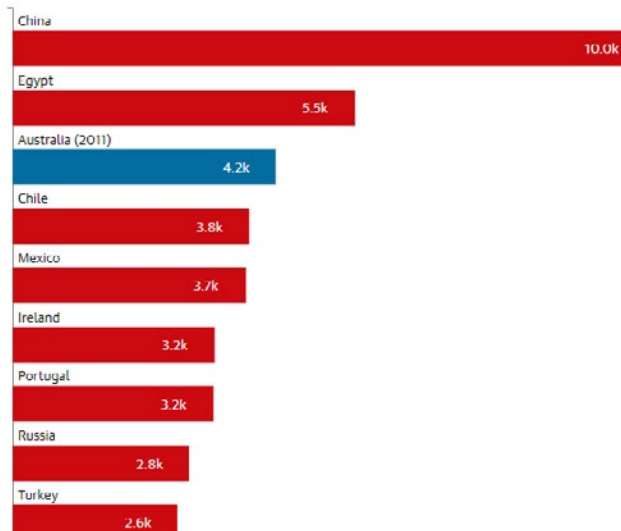
Söz konusu haber, dünya genelinde göz ardı edilen bir meseleyi gün yüzüne çıkarmakta, mülteci ve göçmen ölümlerinin trajik boyutunu habere eklenen veri tablosu ile gözler önüne sermektedir.

Açık verilerin habercilikte kullanımının bir diğer örneğini ise 13 Kasım 2020 tarihinde The Guardian'ın internet sitesinde yayınlanan "Australia's Newspaper Ownership is Among the Most Concentrated in the World" başlıklı haber oluşturmaktadır. Haberde Avusturalya mediasındaki yoğunlaşmadan söz edilmekte ve Avustralya'da gazete endüstrisinin Çin ve Mısır mediasının ardından üçüncü sırada yer aldığı vurgulanmaktadır. Ayrıca haberde kullanılan verilerin nerelerden alındığı metin içerisinde belirtilmiştir.

Görsel 3. The Guardian'ın "Australia's Newspaper Ownership is Among the Most Concentrated in the World" başlıklı haberine ilişkin açık veri örneği (<https://www.theguardian.com>, 2020).

Newspaper ownership concentration by country

The HHI index measures market concentration, ranging from 0 (least concentrated) to 10,000 (market dominated by single owner). Here, market concentration is based on circulation. Data for most countries is 2008 - 2011

Haber, medya endüstrisinde yaşanan yoğunlaşmayı pek çok farklı araştırmanın verilerinden yararlanarak dikkat çekici bir formda anlatmaktadır. Açık verilerin kullanıldığı haber örnekleri çoğaltılabilmekle beraber söz konusu haberler ekseninde veri haberciliğinin ve açık veri hareketinin önemi görülebilmektedir.

6. Sonuç ve Tartışma

Dijitalleşme, hayatın pek çok yönüne etki etmekte sosyal ve ekonomik değişimleri beraberinde getirmektedir. Bugün pek çok iş kolu yeni bilgi teknolojileri ekseninde şekil almaktadır. Habercilik de hem yeni teknolojiler hem de bu teknolojilerin yol açtığı yeni anlayışlar çerçevesinde değişmekte ve dönüşmektedir. Dijital çağda haber odaları sanallaşırken haber toplama, yazma ve yayınlama süreçleri de farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma ile beraber haber kuruluşlarının gazetecilerden beklentileri artmakta, gazeteciler alet çantasını (gazetecilik çerçevesinde kullanılacak araç ve yöntemler) genişletmek zorunda kalmaktadır. Habercilik açısından ortaya çıkan bu dönüşüm, bir yandan sayfa kısıtlamasının olmaması, internet ortamının multimedya ve hipermedya gibi teknolojik özelliklerinin haberin zengin bir şekilde sunulmasına olanak tanınması bağlamında olumlu görülürken bir yandan da hız ve beraberinde getirdiği etik problemler, iş ve ev ayrımının ortadan kalkması, muhabirden çok fazla şey beklenmesi, dijital emek ve birtakım yasal eksiklikler gibi konular bağlamında eleştirilmektedir.

Herkesin networkler aracılığıyla birbirine bağlandığı, dijital ortamda yapıp ettikleri ve bıraktıkları ayak izleri ile veri üreticisi olduğu bu yeni ortam, 'veri devrimi'ni gündeme getirmektedir. "Veri devrimi"; dijital cihazlar, bulut bilişim, sosyal medya ve nesnelerin interneti gibi bilgi-iletişim teknolojilerinde yaşanan değişimlere paralel olarak ortaya çıkmıştır. "Büyük veri devrimi", dijital ortamda sürekli artan veriyi, bu verileri işlemek için ortaya çıkan yeni yazılımları ve verilerin işlenmesi ile gün yüzüne çıkarılacak yeni değer biçimlerini anlatmaktadır. Büyük verinin önemi ise verilerin analizi sonucu ortaya konulacak yeni içgörülerde yatmaktadır. Diğer taraftan büyük veri çalışmaları, verinin toplanması ve kullanılması bağlamında mahremiyet, gizlilik, kişisel verilerin korunması gibi açılardan pek çok etik sorunu ortaya çıkarmaktadır.

"Büyük veri devrimi" ve buna bağlı olarak ortaya çıkan açık veri ve açık hükümet anlayışı gibi verinin dolaşımına ilişkin gelişen yeni anlayışlar gazetecilik için dikkate değer bir öneme sahiptir. Açık veri, verinin özgür dolaşımına işaret etmektedir. Açık hükümet anlayışı ise şeffaf ve hesap verilebilirlik bağlamında hükümet verilerinin kamu kullanımına açılması gerektiği fikrini ifade etmektedir. Bu iki anlayış gazetecilik için oldukça önemlidir. Açık veri ve açık hükümet anlayışları çerçeve-

sinde ortaya çıkan hareketler verilerin habercilikte kullanımını ve veri analizleri sonucu ortaya çıkabilecek yeni haber hikayelerini teşvik etmektedir.

Veri analizi ve veri görselleştirme gibi alanlarda sıklıkla başvurulmuş açık kaynaklı yazılımlar haber üretim süreçleri bağlamında habercilik faaliyetlerini geliştirmektedir. Veriye dayalı haberlerde verinin toplanması, temizlenmesi ve farklı veri setlerinin birleştirilmesi gibi veri analiz aşamalarında açık kaynaklı yazılımlardan yararlanılmaktadır. Diğer taraftan veri haberleri interaktif ve çok yönlü haber görselleştirmeleri içermekte ve bu anlamda açık kaynaklı veri görselleştirme yazılımlarına haber üretim sürecinde sıklıkla başvurulmaktadır.

Birçok haber odasının veri gazeteciliği ekibi bulunmakta ve bu ekipler haberlerini açık verilerden yararlanarak oluşturmaktadır. Bugün açık veriler ya da açık hükümet verilerinin analizi ile oluşturulmuş pek çok veri haberciliği hikâyesine ulaşmak mümkündür. Bu haberler, daha önce göz ardı edileni görünür kılmakta, hükümet politikalarına ilişkin sorunlu durumları ortaya koymakta ve çok yönlü veri analizleri ile yeni içgörüler ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmada büyük veri, açık veri, açık hükümet ve açık kaynaklı yazılımlar gazetecilik açısından ele alınmış ve bu veri hareketlerinin gazetecilik için önemi ortaya konulmuştur. Bu bağlamda veri hareketlerine olumlu bir perspektiften yaklaşılmıştır. Ancak haber üretim süreçleri bağlamında ortaya çıkan ve yıllardır medyanın ve akademik tartışmaların merkezinde yer alan pek çok sorun gerek geleneksel yöntemlerle haber yapmak şeklinde gerekse veri gazeteciliği süreçleri çerçevesinde haber üretim, yayın ve dağıtım süreçlerini etkilemeye devam etmektedir.

Kaynakça

- Abreu, A., Acker, A. (2013). Context and Collection: A Research Agenda for Small Data. *iConference 2013 Proceedings*. 549-554.
- Aktan, E. (2018). Büyük veri: Uygulama alanları, analitiği ve güvenlik boyutu. *Bilgi Yönetimi Dergisi*, 1(1), 1-22.
- Andriessen, J., Baker, M., Cordasco, G., De Donato, R., Malandrino, D., Palmieri, G., ... & Serra, L. (2017, April). Increasing public value through co-creation of open knowledge. In *2017 Fourth International Conference on eDemocracy & eGovernment (ICEDEG)* (ss. 47-54). IEEE.
- Aslan, Ü., Özerhan, Y. (2017). Big Data, Muhasebe ve Muhasebe Mesleği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(4).
- Baack, S. (2015). Datafication and empowerment: How the open data movement re-articulates notions of democracy, participation, and journalism. *Big Data & Society*. <https://doi.org/10.1177/2053951715594634>, Erişim Tarihi: 25.09.2020.

- Bhargava, R., Deahl, E., Letouzé, E., Noonan, A., Sangokoya, D., & Shoup, N. (2015). Beyond data literacy: reinventing community engagement and empowerment in the age of data. Data-Pop Alliance White Paper Series. Data-Pop Alliance (Harvard Humanitarian Initiative, MIT Lad and Overseas Development Institute) and Internews.
- Bozkurt, A. (2016). Öğrenme analitiği: e-öğrenme, büyük veri ve bireyselleştirilmiş öğrenme. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 55-81.
- Bradshaw, P. (2012). "What Is Data Journalism?" Jonathan Gray, Liliana Bounegru ve Lucy Chambers (Ed.), *The Data Journalism Handbook* (ss. 2-3). O'Reilly Media Inc.
- Chen, M., Mao, S., Liu, Y. (2014). Big data: A survey. *Mobile networks and applications*, 19(2), 171-209.
- Chen, W., Quan-Haase, A. (2020). Big data ethics and politics: Toward new understandings. *Social Science Computer Review*, 38(1), 3-9.
- Cui, Y., Kara, S., Chan, K. C. (2020). Manufacturing big data ecosystem: A systematic literature review. *Robotics and computer-integrated Manufacturing*, 62.
- Dağ, P. (2014). "Dünyada ve Türkiye'de: Veri Gazeteciliği!". <https://medium.com/@pinardag/dunyada-ve-turkiyede-veri-gazetecili-i-4e2a4703d074>, Erişim Tarihi: 10.10.2020.
- Dağ, P. (2017). Açık Yönetim Ortaklığı Raporu 'AYO ülkelerindeki gelişme ve reformlar, değişen politik durumların tehdidinde'. <http://www.verigazeteciligi.com/acik-yonetim-ortakligi-raporuayo-ulkelerindeki-gelisme-ve-reformlar-degis-en-politik-durumlarin-tehdidinde/>, Erişim Tarihi: 11.10.2020.
- Dai, H. N., Wang, H., Xu, G., Wan, J., Imran, M. (2020). Big data analytics for manufacturing internet of things: opportunities, challenges and enabling technologies. *Enterprise Information Systems*, 14(9-10), 1279-1303.
- Data World Bank. (2020). World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/>, Erişim Tarihi: 27.09.2020.
- Davenport, T. H., Barth, P., Bean, R. (2012). How 'big data' is different. *MIT Sloan Management Review*.
- Dijital Akademi. (2020). Açık Veri Portalı. <https://www.dijitalakademi.gov.tr/acik-veri-portali>, Erişim Tarihi: 11.10.2020.
- Doğan, K., Arslantekin, S. (2016). Büyük veri: önemi, yapısı ve günümüzdeki durum. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 56(1), 15-36.
- Doğu, B. (2015). Veri haberciliği: demokratik medya için olanaklar. *folklor/edebiyat*, 21(83), 181-197.
- Dumbill, E. (2012). Getting up to speed with big data. *Big Data Now*. Sebastopol, CA: O'Reilly Media, Inc., ss. 3-17.
- Erkmen, Ö. (2018). Büyük Veri ve Gazetecilik: Veri Gazeteciliği Demokrasi, Katılım ve Gazeteciliğe Dair Anlayışımızı Nasıl Dönüştürebilir? *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (30), 322-344.
- Fairfield, J., Shtein, H. (2014). Big data, big problems: Emerging issues in the ethics of data science and journalism. *Journal of Mass Media Ethics*, 29(1), 38-51.
- Fuller, M. (2017). Big data, ethics and religion: New questions from a new science. *Religions*, 8(5), 88.
- Garcia-Penalvo, F. J., Figuerola, C. G., Merlo, J. A. (2010). "Open knowledge: Challenges and facts." *Online Information Review*, 34 (4), 520-539.

- Global Open Data Index. (2020). Tracking The State of Open Government Data. <https://index.okfn.org/>, Erişim Tarihi: 24.09.2020.
- Hammond, P. (2017). From computer-assisted to data-driven: Journalism and Big Data. *Journalism*, 18(4), 408-424.
- Henriksson, T. (2020). How journalists are meeting the Covid-19 challenge. <https://quest-project.eu/how-journalists-are-meeting-the-covid-19-challenge/>, Erişim Tarihi: 15.10.2020.
- Holt, İ. (2020). Smithsonian 2,8 milyon imaj ve veriyi CC0 ile erişime açtı. <http://creativecommons.org.tr/smithsonianopenaccess/#more-717>, Erişim Tarihi: 05.10.2020.
- IODC. (2016). "International Open Data Roadmap: Global Goals, Local Impact." Open Data Conference (IODC) Spain: Madrid. October 6-7, 2016.
- Işık Ş. (2014). Büyük veri, epistemoloji ve etik tartışmalar. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 5(17), 89-122.
- İzlemedeyiz. (2020). Veri Odaklı Projeler. <https://izlemedeyiz.org/hakkimizda/>, Erişim Tarihi: 20.09.2020.
- Jiang, H., Shao, Q., Liou, J. J., Shao, T., Shi, X. (2019). Improving the sustainability of open government data. *Sustainability*, 11(8), 1-27.
- Kitchin, R. (2014). The data revolution: Big data, open data, data infrastructures and their consequences. Sage.
- Klein, D., Tran-Gia, P., Hartmann, M. (2013). Big data. *Informatik-Spektrum*, 36(3), 319-323.
- Koç, O., Şık, Ş. (2018). Kamuda yükselen trend: Açık veri. *SD (Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü) Dergisi*. Mart-Nisan-Mayıs 2018 (46), ss. 44-49.
- Lewis, S. C., Westlund, O. (2015). Big data and journalism: Epistemology, expertise, economics, and ethics. *Digital journalism*, 3(3), 447-466.
- Lokke, E. (2018). Mahremiyet-Dijital Toplumda Özel Hayat. (Çev.: Dilek Başak). İstanbul: Koç Üniversitesi yayınları (1980).
- Lorenz, (2012). "Why Journalists Should Use Data?" Jonathan Gray, Liliana Bounegru ve Lucy Chambers (Ed.), *The Data Journalism Handbook* (ss. 3-5). O'Reilly Media Inc.
- Martinisi, A. (2013). "Data journalism and its role in open government". Ed. Anna Rozeva ve Roumiana Tsankova. *Challenges, solutions, knowledge models in e-governance*. 58-67.
- Mayer-Schönberger, V., Cukier, K. (2013). *Büyük Veri*. (Çev.: Banu Erol). İstanbul: Paloma yayınevi. (2013).
- McAfee, A., Brynjolfsson, E. (2012). "Big Data: The Management Revolution". *Harvard Business Review*. 90 (10), 60-68.
- Mutlusen, A. (2018). Açık veri nedir? Veriye nasıl ulaşılır? <https://www.newslabturkey.org/acik-veri-nedir-veriye-nasil-ulasilir/>, Erişim Tarihi: 11.10.2020.
- Narin, B., Ayaz, B., Fırat, F., Fırat, D. (2017). Büyük Veri ve Gazetecilik İlişkisi Bağlamında Veri Gazeteciliği. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 8.
- Open Data for Development. (2020). Open Data for Development (OD4D). <https://www.od4d.net/>, Erişim Tarihi: 22.09.2020.
- Open Data Handbook. (2020). What is Open Data? <http://opendatahandbook.org/guide/en/what-is-open-data/> Erişim Tarihi: 27.8.2020.
- Open Data Impact Map. (2020). About the Map. <https://opendataimpactmap.org/>, Erişim Tarihi: 22.09.2020.

- Open Data Network. (2020). Be Part of the Open Data Network. <https://www.opendata-network.com/join-open-data-network>, Erişim Tarihi: 25.09.2020.
- Open Data Watch. (2020). The Data Value Chain. <https://opendatawatch.com/reference/the-data-value-chain-executive-summary/> Erişim Tarihi: 28.8.2020.
- Open Government Partnership (2016). Turkey made inactive in the Open Government Partnership. 21st September 2016. <https://www.opengovpartnership.org/stories/turkey-made-inactive-in-the-open-government-partnership/>, Erişim Tarihi: 11.10.2020.
- Open Government Partnership (2017). Government of Turkey Leaves the Open Government Partnership. 29th September 2017. <https://www.opengovpartnership.org/news/government-of-turkey-leaves-the-open-government-partnership/>, Erişim Tarihi: 11.10.2020.
- Open Knowledge Foundation. (2020). A fair, free and open future. <https://okfn.org/>, Erişim Tarihi: 23.09.2020.
- Open Knowledge Foundation. (2020). What is open? <https://okfn.org/opendata/> Erişim Tarihi: 28.8.2020.
- Radchenko, I., Sakoyan, A. (2016). On some russian educational projects in open data and data journalism. In *Open Data for Education*. 153-165.
- Resmî İstatistik. (2020). Veri Yayın ve Dağıtımı. <http://resmiiistatistik.gov.tr/detail/veri-yayin-ve-dagitimi/>, Erişim Tarihi: 11.10.2020.
- Richards, N. M., King, J. H. (2014). Big data ethics. *Wake Forest L. Rev.*, 49, 393.
- Richterich, A. (2018). *The big data agenda: Data ethics and critical data studies* (p. 154). University of Westminster Press.
- SAS. (2020). About SAS. https://www.sas.com/tr_tr/data-for-good.html Erişim Tarihi: 11.8.2020.
- Ubaldi, B. (2013). "Open Government Data: Towards Empirical Analysis of Open Government Data Initiatives", OECD Working Papers on Public Governance, No. 22, OECD Publishing, Paris.
- Veri Gazeteciliği. (2020). Açık Veri ve Veri Gazeteciliği Türkiye. <http://www.verigazeteciligi.com/hakkinda/>, Erişim Tarihi: 11.10.2020.
- Veri Kaynağı. (2020). Hakkımızda. <https://www.verikaynagi.com/hakkimizda/>, Erişim Tarihi: 23.09.2020.
- Veri Okuryazarlığı Derneği. (2020). Veri Okuryazarlığı Derneği. <https://www.voyd.org.tr/tr>, Erişim Tarihi: 22.09.2020.
- Zimmer, M. (2018). Addressing conceptual gaps in big data research ethics: An application of contextual integrity. *Social Media+ Society*, 4(2), 1-11.
- Zwitter, A. (2014). Big Data ethics. *Big Data & Society*, 1(2), 1-6. <https://www.washingtonpost.com/graphics/2020/world/corona-simulator/>, Erişim Tarihi: 30.10.2020
- <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/20/the-list-europe-migrant-bodycount>, Erişim Tarihi: 31.10.2020.
- <https://www.theguardian.com/news/datablog/2020/jan/19/poor-and-black-americans-more-likely-to-experience-death-parent-younger-age>, Erişim Tarihi: 31.10.2020.
- <https://www.theguardian.com/news/datablog/2020/nov/13/australia-newspaper-ownership-is-among-the-most-concentrated-in-the-world>, Erişim Tarihi: 30. 12. 2020

Gözetim toplumu, Pexels